

**KONSULTIMI I REFORMAVE KRYESORE
STRUKTURE TË PËRFSHIRA NË
PROGRAMIN E REFORMAVE EKONOMIKE
2024-2026**

Draft Përmbledhje

Tiranë,
Dhjetor 2023

TABELA E PËRMBJTTJES

I. HYRJE	3
II. KONTEKSTI.....	3
III. DREJTIMET E POLITIKAVE.....	3
IV. PRIORITETET E REFORMAVE STRUKTURORE NË 2024-2026	4
1. BURIMET NJERËZORE DHE POLITIKAT SOCIALE	4
2. ZHVILLIMI I QËNDRUESHËM DHE AFTËSIA PËR RIMËKËMBJE	6
3. KONKURRUESHMËRIA	7

I. HYRJE

Fuqizimi i rolit kryesor të konsultimit publik në nxitjen e qeverisjes efektive dhe formësimin e politikave të shëndosha - është një nga objektivat thelbësorë të Këshillit të Investimeve¹. Ky dokument synon të lehtësojë një ndërveprim të tillë në lidhje me procesin e konsultimit të draftit të ERP 2024-2026 të përgatitur nga Qeveria Shqiptare, nëpërmjet ofrimit të një informacioni më të thjeshtë mbi draftin dhe Udhëzuesin e Politikave që lidhet me të. Ai synon të stimulojë mbledhjen e kontributeve të vlefshme nga komuniteti i biznesit në lidhje me Reformat Strukturore të propozuara, masat dhe veprimet specifike që lidhen me to.

Që nga viti 2015², të gjitha vendet kandidate për në BE dhe kandidatët potencialë përgatisin Programet e Reformës Ekonomike (ERP³) të cilat synojnë: (a) të përgatisin vendet për pjesëmarrjen e tyre të ardhshme në procedurat e koordinimit të politikave ekonomike të BE-së; (b) luajnë një rol kyç në përmirësimin e planifikimit të politikave ekonomike dhe drejtimin e reformave për të mbështetur stabilitetin makroekonomik; (c) rritjen e konkurrencës; (d) të përmirësojnë kushtet për rritje gjithëpërfshirëse dhe krijimin e vendeve të punës. ERP-të rishikohen në instancat më të larta të BE-së dhe diskutohen në Dialogun Ekonomik dhe Financiar vjetor midis BE-së dhe Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë. Pasi rakordohen, ato shërbejnë si udhërrëfyes për qeveritë që të japin përparësi dhe të zbatojnë reformat e nevojshme ekonomike⁴.

Kjo përmbledhje i referohet dhe përfshin vetëm ato reforma strukturore dhe objektiva politikash që lidhen drejtpërdrejt me komunitetin e biznesit.

II. KONTEKSTI

Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në përputhje me Urdhrin e Kryeministrit nr. 107, datë 06.08.2019, merr përsipër koordinimin kombëtar të ERP-së në Shqipëri. Kjo përfshin udhëheqjen e përgjithshme nga Koordinatorin Kombëtar të ERP-së, siç përcaktohet në urdhrin, i cili përcakton mekanizmin e koordinimit për ERP-në⁵. *Qëllimë është nxitja e prodhimit vendas, nxitja e investimeve të reja dhe nxitja e rritjes së qëndrueshme, gjithëpërfshirëse dhe konkurrueshmërisë.*

Dokumenti aktual i ERP-së 2024-2026 është i ndarë në tre seksione kryesore, (1) Drejtimit e Politikave - (miratuar ...), (2) Kuadri Makroekonomik dhe Fiskal dhe (3) Reformat Strukturore - Reformat strukturore trajtojnë pengesat ndaj shtytësve themelore të rritjes duke liberalizuar tregjet e punës, produkteve dhe shërbimeve, duke inkurajuar kështu investimet dhe hapjen e vendeve të reja të punës dhe duke përmirësuar produktivitetin⁷.

III. DREJTIMET E POLITIKAVE

Në bashkëpunim me Komisionin Evropian, ekziston një marrëveshje e përbashkët për drejtimet e politikave që synojnë të nxisin një rimëkëmbje të qëndrueshme ekonomike afatmesme. Kjo nismë është

¹ Disa rekomandime janë dhënë për palët e interesuara në mbledhjet e KI, duke përfshirë institucionet qeveritare, sektorin privat dhe partnerët për zhvillim, duke synuar afërsisht një palëve me njëra-tjetrën përmes instrumenteve sistematike, transparente dhe gjithëpërfshirëse të ndërveprimit.

² European Commission: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2018-05/20180417-erp-factsheet.pdf>

³ ERP-të janë një element kyç i qasjes "objektivat themelore të parat" në strategjinë e zgjerimit të BE-së.

⁴ https://www.oecd.org/south-east-europe/programme/ERP_Diagnostic_Tool.pdf

⁵ Në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, ekipi koordinues i ERP-së punon ngushtë me institucione të ndryshme qeveritare dhe autoritete publike për hartimin dhe përgatitjen e dokumentit të Programit të Reformës Ekonomike. ERP përcaktoi politikat kryesore makroekonomike dhe fiskale me synimin për të arritur një ekuilibër të mirëpërcaktuar midis fuqive të brendshme dhe kërcënimeve të jashtme.

⁶ Qëllimi kryesor është të lehtësojë rritjen e qëndrueshme, të rrisë normat e punësimit dhe të pakësojë borxhin publik. Për më tepër, ERP përshkruan në mënyrë koncize reformat strukturore thelbësore që Shqipëria po ndërmerr aktualisht në perspektivën afatshkurter.

⁷ https://commission.europa.eu/business-economy-euro/growth-and-investment/structural-reforms/structural-reforms-economic-growth_en#:~:text=Structural%20reforms%20tackle%20obstacles%20to,growth%20potential%20and%20adjustment%20capacity.

krijuar për të ndihmuar partnerët e zgjerimit në përmbushjen progresive të kriterëve ekonomike thelbësore për anëtarësimin në Bashkimin Evropian.

Ky dokument përmbledhës përfshin vetëm ato Udhëzime Politike që lidhen me komunitetin e biznesit.

Drejtimi Politik 4

DP 4.1 - Zhvillimi i shërbimeve mbështetëse të biznesit për të krijuar një mjedis biznesi për të nxitur tranzicionin e gjelbër të NVM-ve, për të përsheptuar më tej dixhitalizimin e NVM-ve dhe tregtinë elektronike, për të ofruar politika të fuqishme parandalimi të falimentimit për NVM-të në rrezik dhe për të siguruar një zbatim koherent dhe të parashikueshëm të legjislacionit mbi pronën.

DP 4.2 - Rritja e aftësisë për t'u rimëkëmbur në fushën e energjisë dhe diversifikimit të burimeve të saj drejt tranzicionit të energjisë së gjelbër për të zbatuar Axhendën e Gjelbër, veçanërisht për energjinë elektrike, efikasitetin e energjisë dhe legjislacionin e BE-së për klimën.

DP 4.3 - Zbatimi brenda vitit 2024 i objektivave të miratuara për klimën dhe energjinë bazuar në Planet Kombëtare të Energjisë dhe Ndryshimeve Klimatike, si pjesë e Udhërrëfjesit të Dekarbonizimit për vitin 2030, dhe bërja e mundur që Operatori i Energjiave të Rinovueshme të jetë funksional deri në fund të vitit 2023, në përputhje me ligjin për energjinë e rinovueshme që është miratuar më 23/3/2023.

Drejtimi Politik 5

DP 5.1 - Inkurajimi i bashkëpunimit ndërmjet organizatave kërkimore të bizneseve novatore dhe akademisë, siç parashikohet në Strategjinë për Zhvillimin e Biznesit dhe Investimeve 2021-2027, duke vazhduar rritjen e financimit të shkencës dhe kërkimit, dhe duke krijuar kushtet për zhvillimin e programeve të inkubacionit të biznesit.

DP 5.2 - Kryerja e një analize pilot të Garancisë për Rininë dhe analizimi i performancës së saj dhe paralelisht rishikimi dhe rregullimi i strukturës funksionale dhe operacionale të Agjencisë Kombëtare për Punësimin dhe Aftësitë (AKPA) për të përshtatur ofrimin e shërbimeve të Garancisë për Rininë dhe për të zhvilluar një grup ofertash cilësore.

DP 5.3 - Të përdoren rezultatet e Observatorit të Tregut të Punës për të përmirësuar rëndësinë e tregut të punës të arsimit dhe formimit profesional (AFP), të investohet në cilësinë e tij dhe të sigurohet bashkëpunimi me sektorin privat; fokusi në ndërtimin e aftësive të të rinjve dhe të rriturve, me fokus të veçantë në aftësitë digjitale për të mbështetur zgjerimin e sektorit të komunikimit dhe teknologjisë.

IV. PRIORITETET E REFORMAVE STRUKTURE NË 2024-2026

Kjo panoramë përfshin ekskluzivisht reformat strukturore të lidhura drejtpërdrejt me sektorin privat, siç përshkruhet në ERP për periudhën 2024–2026.

1. BURIMET NJERËZORE DHE POLITIKAT SOCIALE

Kjo shtyllë përfshin komponentë që lidhen me: (a) punësimin dhe tregun e punës, (b) aftësitë arsimore dhe AFP-në; (c) kujdesin shëndetësor; (d) mbrojtjen dhe përfshirjen sociale. Papunësia është treguesi më popullor i tregut të punës. Shkalla zyrtare e papunësisë në një vend përfaqëson personat e papunë si përqindje e fuqisë punëtore. Është ndoshta masa më e njohur e tregut të punës dhe një nga më të cituarit nga media në shumë vende. Ai pasqyron paaftësinë e një ekonomie për të krijuar punësim për ata persona që duan të punojnë por nuk po e bëjnë këtë, edhe pse janë të disponueshëm për punësim dhe kërkojnë në mënyrë aktive punë.

Reforma Strukturore#1: Edukimi dhe Aftësitë

Masa 1.1: Rritja e cilësisë dhe aksesit në VET

Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe e Aftësive 2023-2030 është dokumenti kryesor i politikave që drejton zbatimin e veprimeve që lidhen me punësimin dhe zhvillimin e aftësive në vend. Masat kryesore që ajo parashikon janë: (i) Zhvillimi i sistemit përkatës, fleksibël, absorbues dhe i bazuar në fakte të VET; (ii) Forcimi i kuadrit

të sigurimit të cilësisë dhe zhvillimit në VET; (iii) Angazhimi sistematik dhe sistematik i sektorit privat në AAP; (iv) Nxitja e mundësive gjithëpërfshirëse të të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë; (v) Njohja e të mësuarit të mëparshëm joformal dhe spontan; (vi) Digjitalizimi i shërbimeve të punësimit dhe ofrimit të VET; (vii) Krijimi i sistemit të inteligjencës së aftësive që jep sinjale të rregullta për zhvillimet e tregut të punës dhe VET.

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>(a) Këshilli Kombëtar i VET, i cili tashmë është institucionalizuar, vazhdon normalisht veprimtarinë e tij. Do të vijojë krijimi i komiteteve sektoriale sipas fushave.</p> <p>(b) Promovimi i VET përmes ditëve informuese, panairëve dhe olimpiadave.</p> <p>(c) Zhvillimi i kompetencave të 200 mësuesve të VET dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve.</p> <p>(d) Bazuar në planin e optimizimit të ofruesve publikë të VET, është vendosur qendra e parë multifunkionale.</p>	<p>(a) Vazhdimi i zbatimit të “Strategjisë së Punësimit dhe Aftësive 2023-2030”, bazuar në Planin e Veprimit.</p> <p>(b) Zhvillimi i kompetencave të 150 mësuesve të VET dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve.</p> <p>(c) Ndjekja e punës nga NAVETQ për akreditimin e ofruesve publik/privat të arsimit profesional.</p> <p>(d) Nëpërmjet ofruesve të akredituar publik dhe privat të VET, fillimi i procesit të njohjes së njohurive të marra më mëparë.</p>	<p>(a) Vazhdimi i zbatimit të “Strategjisë së Punësimit dhe Aftësive 2023-2030”, bazuar në Planin e Veprimit.</p> <p>(b) Zhvillimi i kompetencave të 150 mësuesve të AFP-së dhe stafit mbështetës, si dhe trajnerëve të mësuesve.</p> <p>(c) Ndjekja e punës nga NAVETQ për akreditimin e ofruesve publik/privat të arsimit profesional.</p>

Masa 1.2: Zhvillimi dhe fuqizimi i kompetencës digjitale të mësuesve

Ministria e Arsimit dhe Shkencës ka planifikuar hartimin dhe zbatimin e programeve të TIK-ut për të tretin vit pas viti duke filluar nga klasa I në 2022, klasa II në 2023 dhe klasa III në 2024. *Përmirësimi i infrastrukturës digjitale, zhvillimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve dhe drejtorët e shkollave, mirëmbajtja e pajisjeve etj., vazhdojnë të mbeten prioritetet për të ardhmen.*

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>(a) Hartimi dhe miratimi i programit të Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e parë dhe të dytë dhe hartimi i materialit mbështetës për mësuesit dhe nxënësit për të përfshirë aftësitë e kodimit dhe zbatimin e tij për klasën e tretë.</p> <p>(b) Trajnimi i rreth 600 mësuesve dhe 200 drejtorëve të shkollave mbi standardet e mësuesve për përdorimin e TIK-ut në sistemin arsimor parauniversitar nëpërmjet rrjeteve profesionale.</p> <p>(c) Investimi në rritjen e numrit të pajisjeve digjitale në shkolla.</p>	<p>(a) Hartimi dhe miratimi i programit të Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit dhe zbatimi i tij në klasën e parë, të dytë dhe të tretë, për vitin akademik 2025-2026.</p> <ul style="list-style-type: none"> - 216 SmartLabs dhe SmartLab i personalizuar në 2 shkolla kolektive për të qenë plotësisht funksionale dhe miratimi i Politikës dhe Strategjisë për TIK në arsim. - Është në negociatë shtrirja e lëndës së TIK në rreth 627 shkolla të tjera përmes Kornizës së Investimeve të Ballkanit Perëndimor (WBIF) së bashku me Bankën për Zhvillim të Këshillit të Evropës (CEB). 	<p>(a) Lidhur me SmartLabs, zhvillimi i një plani zëvendësimi të kostuar për të siguruar qëndrueshmërinë e Smartlabs përtej jetës së Programit GovTech dhe ElementIT. Përfshirja e planit të zëvendësimit të kostuar në TIK-un e përhershëm trevjeçar në Strategjinë e Arsimit.</p>

2. ZHVILLIMI I QËNDRUESHËM DHE AFTËSIA PËR RIMËKËMBJE

Kjo shtyllë përshihet komponentë që lidhen me energjinë, transformimin dixhital, tranzicionin e gjelbër dhe transportin.

- (a) **Energjia:** Shqipëria ka ndërmarrë hapa drejt efikasitetit të energjisë dhe veprimit klimatik me prezantimin e objektivave të saj të efikasitetit të energjisë për vitin 2030 dhe politikave dhe masave shoqërore, të përshkruara në NECP, megjithatë kërkohet rishtimi për t'u përfaqësuar me objektivat e reja të 2030 në fuqi.
- (b) **Transformimi digjital** trajton: (i) infrastrukturën digjitale: fokusohet në mbylljen e “boshllëkut” të aksesit në internet duke pasur akses të përballueshëm në internet me shpejtësi të lartë; (ii) e-qeverisja: investon në aksesin në shërbimet publike në internet dhe nënshkrimet digjitale të njohura reciprokisht dhe fokusohet në korridoret e transportit digjital për të përmirësuar fluksin e dokumenteve dhe informacionit përtej kufijve; (iii) ekonomia dhe inovacioni digjital: adresimi i tregtisë elektronike ndërkufitare, fuqizimi digjital i qytetarëve nëpërmjet edukimit digjital dhe investimi në inovacionin digjital; (iv) Rezistenca kibernetike – Siguria kibernetike: fokusohet në vendosjen e kornizave institucionale, të politikave dhe legjislativave të sigurisë kibernetike dhe në prezantimin e metodologjive dhe standardeve për të siguruar dhe lehtësuar shkëmbimin e të dhënave.
- (c) **Tranzicioni i gjelbër:** Duke njohur potencialet e ekonomisë së gjelbër në Shqipëri, qeveria dhe të gjithë palët e interesuara duhet të sinjorizohen dhe të hartojnë strategji drejt beqesë së barrierave për zbatimin efektiv të një ekonomie të gjelbër. Disa nga këto barrierat përshihet mungesën e ndërgjegjësimit, pamjaftueshmërinë e të dhënave, koordinimin e dobët ndërmjet aktorëve të ekonomisë së gjelbër si dhe boshllëqet e kapaciteteve njerëzore dhe institucionale.
- (d) **Transporti:** Numri i automobilitave në Shqipëri po rritet nga viti në vit, duke çuar në nivele më të larta të ndotjes së ajrit, duke e ekspozuar ekonominë ndaj numrit të makinave elektrike që është ende i ulët në bllokime trafiku. Zgjerimi i sistemit bekurudbor, modernizimi i transportit urban dhe nxitja e elektrifikimit të transportit rrugor është ndër zgjidhjet për ta bërë transportin, përshirë transportin e mallrave të rrethueshme, më të qëndrueshëm, më të gjelbër, më të zgjuar dhe të përballueshëm.

Reforma Strukturore #3: Energjitë e rinovueshme dhe tranzicioni i gjelbër

Masa 3.1: Promovimi i energjisë së rinovueshme dhe reduktimi i emetimeve të karbonit

AKTIVITETET E PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>(a) Miratimi i akteve nënligjore të parapara me ligjin për gazrat serë.</p> <p>(b) Krijimi i skemës së certifikimit për personat fizikë që punojnë me gazra serrë ose pajisje që funksionet mbështeten në gazra serrë.</p> <p>(c) Miratimi i kuadrit ligjor për EE, BRE dhe transpozimi i direktivës së energjisë elektrike.</p> <p>(d) Programin e Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Efikasitetit të Energjisë.</p>	<p>(a) Miratimi i akteve nënligjore të parapara me ligjin për gazrat serrë.</p> <p>(b) Krijimi i Regjistratit Elektronik në Agjencinë Kombëtare të Mjedisit.</p> <p>(c) Funksionimi/zbatimi i skemës së certifikimit për personat fizikë që punojnë me gazra F ose pajisje funksionet e të cilëve mbështeten në gazrat F.</p> <p>(d) Vazhdimi i skemës së licencimit për sipërmarrjet e gazit F.</p> <p>(e) Miratimi i kuadrit ligjor për EE dhe BRE.</p> <p>(f) Programi i Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Efikasitetit të Energjisë.</p>	<p>(a) Zbatimi i Vendimit të Këshillit të Ministrave për miratimin e ndarjes së kuotave vjetore të importit të hidrofluorokarbureve dhe/ose pajisjeve të parambushura me hidrofluorokarbure, si dhe kriteret për ndarjen e kuotave.</p> <p>(b) Fushata ndërgjegjëse për pajisjet me efikasitet energjetik.</p> <p>(c) Miratimi i kuadrit ligjor për EE dhe BRE.</p> <p>(d) Programin e Rehabilitimit të Konvikteve të Universitetit të Tiranës sipas Parimit të Efikasitetit të Energjisë.</p>

Masa 3.2: Ndërhyrjet strukturore novatore dhe inovacionet teknologjike për energjinë e rinovueshme në stacionet e pompimit të ujit dhe kullimit

Ndërhyrjet inovative strukturore në sektorin e bujqësisë po fokusohen gjithnjë e më shumë në përfshirjen e teknologjive të energjisë së rinovueshme për të rritur efikasitetin dhe qëndrueshmërinë. Një shembull kryesor i kësaj është integrimi i paneleve diellore në sistemet e pompimit të ujit dhe kullimit. Duke shfrytëzuar energjinë diellore, këto sisteme mund të reduktojnë ndjeshëm varësinë nga gjeneratorët konvencionalë të energjisë elektrike ose me naftë, duke çuar në një ulje të emetimeve të gazrave serrë dhe kostove të funksionimit.

AKTIVITETET E PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
(a) Instalimi i SPV prej 500 kWp pranë stacioneve të pompimit të Divjakës për të ulur kostot e ujitjes.	(a) Instalimi i SPV 500 kW në murin e digës në rrjedhën e poshtme të Mursit. (b) Projektimi dhe instalimi i sistemit SCADA (<i>Supervisory Control and Data Acquisition</i>) në 2 stacionet e pompimit të kullimit të modernizuar (Seman dhe Darzezë). (c) Instalimi i SPV në të 27 stacionet e pompimit të kullimit.	(a) Instalimi i sensorëve monitorues në 25 stacionet e mbetura të pompimit të kullimit për të matur në distancë nivelin e ujit, përdorimin e energjisë nga çdo pompë, orët e punës, etj.

Reforma Strukturore #4: Zhvillimi i ndërlidhjes dhe infrastrukturës digjitale.

Masa 4.1: Zhvillimi i infrastrukturës broadband për ekonominë digjitale

Elementët kryesorë për zbatimin e masës së reformës gjatë viteve në vijim janë fokusuar në këto drejtime:

(i) Përmirësimi i kuadrit ligjor dhe rregullator për infrastrukturën digjitale; (ii) Rritja e kapaciteteve për zhvillimet e infrastrukturës broadband/ digjitale; (iii) Promovimi i investimeve/mbulimit me internet broadband.

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
(a) Hartimi dhe miratimi i akteve nënligjore për zbatimin e ligjit të ri për komunikimet elektronike. (b) Krijimi i Zyrës Përgjegjëse për Broadband (MIE). (c) Investimet në zonat e bardha (MIE). (d) Zhvillimi i rrjeteve 5G (2024-2026) (MIE/AKEP). (e) WiFi4AL. (f) Zhvillimi/përmirësimi i broadband ATLAS. (g) Pjesëmarrja në Programin Digjital të BE-së.	(a) Investime në zonat e bardha (MIE). (b) Zyra përgjegjëse për broadband (Institucioni zbatues: MIE). (c) Zhvillimi i rrjeteve 5G (2024-2026) (MIE/AKEP). (d) Plani i komunikimit/Promovimi për zbatimin e ligjit të ri për komunikimet elektronike. (e) Pilotimi i zhvillimit broadband me fibra optike. (f) WiFi4AL. (g) ATLAS – përmirësimet e fundit	(a) Investime në zonat e bardha (MIE). (b) Zhvillimi i rrjetit 5G (2024-2026) (MIE/ AKEP). (c) Pilotimi i zhvillimit të broadband me fibra optike. (d) WiFi4AL.

3. KONKURRUESHMËRIA

Kjo shtyllë përfshin sfidat që pengojnë konkurrencën dhe veprimet që lidhen me:

- Kërkimin, zhvillimin dhe inovacionin** - Vitet e fundit, Qeveria Shqiptare ka bërë hapa të rëndësishëm në zhvillimin e infrastrukturës për të ndihmuar Ndërmarrjet Mikro, të Vogla dhe të Mesme (NMVM) dhe startup-et. Kuadri ligjor u lejon agjencive të ndryshme shtetërore, përfshirë këtu edhe Agjencinë e Ardhshme Kombëtare për Startup-et Inovative, të forcojnë rritjen e ekosistemit të startup-ëve dhe inovacionit dhe të lehtësojnë zhvillimin e sipërmarrjes. Megjithatë, sfida qëndron në qëndrueshmërinë dhe profesionalizimin e shërbimeve mbështetëse të ofruara nga organizatat private.
- Mjedisi i biznesit dhe reduktimi i ekonomisë informale** - Siç theksohet në Indeksin e Politikës së NMVM-ve të OECD 2022, Shqipëria përballlet me disa mangësi në konkurrueshmëri. Këto përfshijnë formulimin e masave për parandalimin e falimentimit, duke përfshirë krijimin e një sistemi gjithëpërfshirës të paralajmërimit të hershëm. Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme prirën të nënlerësojnë rëndësinë e mbajtjes së një gjendjeje të shëndetshme financiare dhe shmangies së vendimeve të pasigurta. Informaliteti shqubet si një pengesë parësore për avancimin e qëndrueshëm të bizneseve formale dhe, rrjedhimisht, të ekonomisë në përgjithësi. Sfidat e dukshme në mjedisin e biznesit janë të lidhura me ndryshimet e shpeshta legjislative, shpesh të pakuptueshme për sipërmarrjet kryesisht të vogla, dhe trajektoren në rritje të normave të interesit, duke çuar në rritjen e kostove të kreditimit.
- Integrimi ekonomik** - Në përgjithësi, për të rritur fluksin tregtar, fokusi në integrimin ekonomik është eliminimi gradual i barrierave jo-tarifore të cilat pengojnë tregtinë ndërmjet partnerëve tregtarë dhe paraqesin pengesa për biznesin dhe lehtësojnë tregtinë dhe procedurat në lidhje me tregtinë.

(4) **Pengesat në bujqësi, industri dhe shërbime, duke përfshirë, por pa u kufizuar në (i) Kufizimet e infrastrukturës; (ii) Sfidat Sociale dhe Demografike dhe (iii) Globalizimi dhe Tregtia.**

Reforma Strukturore #5: Digjitalizimi si përmirësim i shërbimeve dhe rritje e transparencës.

Masa 5.1: Përmirësimi i aksesit në shërbimet elektronike, rritja e aftësive digjitale të përdoruesve dhe forcimi i GovTech

Kryesisht, kjo masë ka për qëllim: (1) Përmirësimin e aksesit në shërbimet elektronike dhe, përvojën e përdoruesit; (2) Rritjen e aftësive dhe përfshirjen e përgjithshme digjitale; (3) Forcimin e mundësive kryesore të GovTech.

AKTIVITETE TE PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>a. Shërbimet elektronike në e-Albania të rigrupohen në Nivelin 2 (AKSHI).</p> <p>b. 200 SmartLabs plotësisht funksionale nga AKSHI.</p>	<p>a. E-Albania online është në fazën live me tre funksione prioritare dhe në përputhje me standardet e pranueshme të aksesueshmërisë (AKSHI).</p> <p>b. 5 institucione publikojnë grupe të dhënash në përputhje me standardet e të dhënave të hapura (OD) (AKSHI, Open Data).</p> <p>c. Pajisja e 5500 mësuesve të shkollave të mesme me laptop për të siguruar përdorimin e plotë të Sistemit SMIP (Sistemi i Menaxhimit të Informacionit Parauniversitar). (AKSHI)</p>	<p>a. 60% e shërbimeve shumë të përdorura aplikojnë 8 Standarde të Shërbimit Digjital (AKSHI).</p>

Masa 5.2: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale, financiare dhe njerëzore për kërkimin dhe inovacionin.

Nisma e reformës përputhet me qëllimet afatmesme të qeverisë, siç përshkruhet në Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim Evropian 2022-2030. Strategjia është në harmoni dhe kontribuon në përmbushjen e Axsendës për Zhvillim të Qëndrueshëm 2030, miratuar nga Qeveria Shqiptare në vitin 2015. Për më tepër, ajo përputhet me vizionin e artikuluar në Strategjinë Kombëtare për Kërkimin, Shkencën dhe Inovacionin 2023-2030, i cili parashikon që deri në vitin 2030, Shqipëria do të lehtësojë kërkimin shkencor me cilësi të lartë duke kontribuar në zhvillimin e qëndrueshëm social-ekonomik në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe evropiane. *Ky zhvillim duhet të arrihet nëpërmjet aplikimit të njohurive të reja shkencore dhe inovacioneve në teknologji dhe kërkime.*

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>a. Hartimi dhe miratimi i akteve nënligjore që garantojnë aksesin në botimet e studiuesve shkencorë të vendit në përputhje me strategjitë e <i>Open Access</i> të zbatuara në nivel evropian. Ministria e Arsimit dhe Sportit do të jetë përgjegjëse për drejtimin e këtij procesi.</p> <p>b. Hartimi i Hartës Kombëtare të Infrastrukturës së Kërkimit Shkencor në Shqipëri në përputhje me ESFRI (<i>European Strategic Framework of Research Infrastructure</i>). Agjencia Kombëtare e Kërkimit Shkencor dhe Inovacionit (AKKSHI) është institucioni përgjegjës për koordinimin e procesit.</p> <p>c. Finalizimi dhe miratimi i Strategjisë së Specializimit Smart (S3) dhe Ligjit “Për shkencën në Republikën e Shqipërisë”. Duke pasur parasysh rëndësinë e këtij procesi për</p>	<p>a. Krijimi i një Struktura Kombëtare Koordinuese për Politikën e Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit nën përgjegjësinë e MASH-it.</p> <p>b. Hartimi i treguesve të performancës në kërkimin shkencor me qëllim krahasimin në nivel evropian dhe ndërkombëtar. INSTAT është institucioni kryesor përgjegjës.</p> <p>c. Forcimi i kapaciteteve të Institucioneve të Arsimit të Lartë (IAL-ve), përfaqësuesve të biznesit, institucioneve qendrore dhe vendore për hartimin e projekteve të përbashkëta. MASH dhe AKKSHI do të udhëheqin këtë proces.</p> <p>d. Plotësimi i bazës së nevojshme ligjore</p>	<p>a. Zhvillimi i infrastrukturave të reja që mundësojnë transferimin ndërkombëtar të teknologjive nën përgjegjësinë e MFE-së.</p> <p>b. Hartimi i udhëzimeve (përfshirë protokollat dhe procedurat) për hartimin e projekteve të përbashkëta nën përgjegjësinë kryesore të AKKSHI.</p> <p>c. Vlerësimi i nevojave për zhvillimet e teknologjisë/novacionit për të udhëhequr projektet kombëtare nën përgjegjësinë kryesore të AKKSHI.</p> <p>d. Hartimi i projekteve për krijimin e qendrave rajonale të teknologjisë</p>

<p>Qeverinë Shqiptare dhe faktin se ai mbulon një numër të gjerë sektorësh, nëpërmjet miratimit të Urdhrit Ekzekutiv Nr. 17 datë 07.02.2023, procesi koordinohet nga zv/kryeministri që drejton komitetin ndërministrat dhe asistohet nga grupi i hartimit të S3.</p> <p>d. Miratimi i paketës së akteve nënligjore në zbatim të ligjit të ri “Për shkencën në Republikën e Shqipërisë”. Ministria e Arsimit dhe Sportit do të mbikëqyrë drejtimin e këtij procesi.</p> <p>e. Hartimi dhe miratimi i akteve nënligjore lidhur me Statusin e Kërkuesit Shkencor dhe Kodi i Etikës në Kërkimin Shkencor. Ministria e Arsimit dhe Sportit do të mbikëqyrë drejtimin e këtij procesi.</p> <p>f. Zhvillimi i kapaciteteve të stafit të MAS, AKKSHI dhe instituteve të tjera kërkimore për mbledhjen, analizën dhe raportimin e standardizuar të statistikave për kërkimin shkencor sipas standardeve ndërkombëtare (Eurostat, OECD). Shkolla Shqiptare e Administratës Publike (ASPA) është institucioni kryesor.</p> <p>g. Promovimi i programeve ndërkombëtare që mbështesin transferimin e teknologjisë dhe njohjen e të gjitha grupeve të interesit në mekanizmat, instrumentet e financimit/mbështetjes së transferimit ndërkombëtar të teknologjisë do të jenë përgjegjës për udhëheqjen e këtij procesi mbështetur nga MFE, AKKSHI dhe institucione të tjera.</p> <p>h. Rritja e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve të arsimit të lartë, institucioneve të pushtetit qendror dhe vendor, sektorit të biznesit dhe shoqërisë civile nëpërmjet zgjerimit të kërkimit dhe zhvillimit të projekteve të përbashkëta. (Modeli i heliksit të katërfishtë). AKKSHI është institucioni kryesor përgjegjës për koordinimin dhe zbatimin e procesit.</p>	<p>për transferimin ndërkombëtar të teknologjive dhe forcimi i kapaciteteve të IAL-ve për transferimin ndërkombëtar të teknologjisë. Drejtoria e Përgjithshme e Pronësisë Industriale (DPPI) është institucioni që do të udhëheqë këtë proces.</p>	<p>dhe inovacionit për të mbështetur zhvillimin teknologjik nën përgjegjësinë e MASH-it.</p>
--	--	--

Masa 5.3: Forcimi i luftës kundër informalitetit.

Rritja e përpjekjeve për të luftuar informalitetin qëndron si një objektiv strategjik për Administratën Tatimore, e cila ka përmirësuar vazhdimisht operacionet e saj për të ndjekur me efektivitet këtë objektiv. Thelbi i kësaj nisme përmbledhet si më poshtë: (I) *Ulja e hendekut të përputhshmërisë në lidhje me TVSH-në; (II) Reduktimi i punës së padeklaruar, nëndeklarimi i pagave; (III) Hetimi i pajustificuar i pasurisë; (IV) Reduktimi i mashtrimit tatimor; (V) Reduktimi i kostove të pajtueshmërisë dhe rritja e sigurisë tatimore dhe besimit në administratën tatimore; (VI) Përmirësimi i cilësisë së shërbimit të ofruar nga Administrata Tatimore (AT) nëpërmjet zhvillimit të kapaciteteve institucionale të administratës tatimore.*

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>a. Zbatimi i planeve vjetore sektoriale bazuar në plane sipas industrive, sektorëve, shpërndarjes gjeografike, llojit të taksës dhe dukurive bazuar në zbatimin dhe përmirësimin e moduleve (Fiskalizimi dhe C@ts).</p> <p>b. Fushata e regjistrimit për qëllim të TVSH-së.</p> <p>c. Analiza të përbashkëta me ndihmën e ekspertëve të Administratës Tatimore Suedeze për trajtimin e shmangies së taksave për tatimpaguesit e rinj të regjistruar.</p> <p>d. Integrimi dhe përdorimi i të dhënave nga palët e treta të administratës tatimore, {autoritetet kombëtare të shoqërive (ujë, energjia elektrike), regjistrimi i automjeteve, bashkitë, etj.}.</p>	<p>a. Hartimi i një qasjeje gjithëpërfshirëse të integruar në drejtimit të mosdeklarimit të pagave të punonjësve.</p> <p>b. Deklarata të parambushura të TVSH-së dhe tatimit mbi të ardhurat personale.</p> <p>c. Zhvillimi i raporteve të BI për analizimin e të dhënave për TVSH-në dhe qëllime të tjera tatimore.</p>	<p>a. Marrja e masave dhe zhvillimi i aktiviteteve për uljen e pagesave me cash në ekonomi.</p> <p>b. Ndërtimi i Regjistrimit të Pasurive të Tatimpaguesve (të luajtshme dhe të paluajtshme).</p> <p>c. Arritja e pajtueshmërisë me anë të projektimit nëpërmjet rregullave të sistemit dhe proceseve të automatizuara.</p>

Reforma Strukturore #6: Mbështetja për NMVM dhe start-up

Masa 6.1: Zhvillimi i një kuadri ligjor për të mbështetur bizneset e reja inovative.

Strategjia Kombëtare për Avancimin e Ekosistemit të Startup-eve mbron ndryshim të paradigmes së krijimit të vlerës në Shqipëri, duke theksuar sipërmarrjen inovative dhe rritjen e produktivitetit. Objektivi kryesor është të forcojë rritjen ekonomike dhe të rrisë mirëqenien e popullatës. Brenda këtij konteksti, misioni i strategjisë artikulon një synim të veçantë: krijimin e një modeli të ri ekonomik të bazuar në parimet e sipërmarrjes novatore. Modeli i sipërmarrjes inovative bazohet në tre shtylla: (I) Sipërmarrja inovative; (II) Sektorët strategjikë; (III) Zhvillimi Gjithëpërfshirës.

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>a. Hapja e Agjencisë së Startup-eve Inovative.</p> <p>b. Lançimi i masave dhe aktiviteteve të zbatimit të Strategjisë së Sipërmarrjes në Shqipëri.</p> <p>c. Lançimi i financimit për startup-et në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes bazuar në strategji.</p> <p>d. Ndërtimi i dy programeve inkubatorësh të çertifikuar</p> <p>e. Lançimi i programit të trajnimit të engjëjve të biznesit dhe trajnimi i 10 engjëjve biznesi.</p> <p>f. Rishikimi dhe përmirësimi i kuadrit ligjor për investimet e kapitalit në startup-e.</p> <p>g. Projektimi i Programit të Koordinimit të Palëve të Interesit</p> <p>h. Hartimi dhe nisja e masave për rritjen e numrit të nomadëve digjitalë me vlerë të lartë në Shqipëri.</p> <p>i. Krijimi i një rrjeti profesional mentorimi.</p> <p>j. Hapja e Fondit të Inovacionit.</p> <p>k. Krijimi i një skemë nxitëse për fondet e VC dhe CVC që do të lançohen.</p>	<p>a. Krijimi i 2 programeve të inkubatorëve të certifikuar në 2 qytete të tjera.</p> <p>b. Hapja e një qendre rajonale transformuese.</p> <p>c. Trajnimi i 30 engjëjve biznesi.</p> <p>d. Rritja e numrit të instrumenteve të financimit për kompanitë startup - Kapitali sipërmarrës.</p> <p>e. Nisja e thirrjeve për financim për kompanitë startup në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes.</p> <p>f. Lançimi i thirrjes për financimin e kompanive/qendrave kërkimore universitare (university spin-off).</p> <p>g. Nisja e programit për angazhimin e diasporës.</p> <p>h. Zhvillimi i misionëve të shitjeve të huaja për kompanitë fillestare në rritje.</p> <p>i. Zhvillimi i një platforme edukative virtuale në fazat e hershme për themelues të kompanive.</p> <p>j. Lançimi i dy projekteve <i>sandbox</i>.</p>	<p>a. Mbështetja e krijimit të fondeve private të kapitalit sipërmarrës.</p> <p>b. Lançimi i thirrjeve për financim për kompanitë startup në fazat e hershme, të vlefshmërisë dhe rritjes.</p> <p>c. Lançimi i thirrjes për financim që synojnë sipërmarrëset gra.</p> <p>d. Lançimi i thirrjeve për qendra kërkimore universitare (university spin-offs).</p> <p>e. Mbështetja e krijimit të zyrave të transferimit të teknologjisë në universitete.</p> <p>f. Krijimi i një programi përshpejtimi elitare të fokusuar në industri të zgjedhura.</p> <p>g. Krijimi i programit Kombëtar Super Cluster.</p>

Masa 6.2: Masat mbështetëse ndaj NMVM

Zbatimi aktual i Strategjisë së Investimeve dhe Zhvillimit të Biznesit në periudhën 2021-2027, së bashku me Planin e Veprimit për zbatimin e saj nga 2021-2023, shërben si bazë për hartimin e masave shtesë për

të mbështetur bizneset dhe investimet. Hyrja në fuqi e ligjit nr. 43/2022, më 21 prill 2022, “Për zhvillimin e sipërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme”, hap rrugën për rritjen e shërbimeve mbështetëse të biznesit. Këto shërbime synojnë të nxisin një mjedis të favorshëm për tranzicionin e gjelbër të NMVM-ve, të përshpejtojnë digjitalizimin e tyre dhe të forcojnë masat në mbështetje të tregtisë elektronike. Krijimi i Këshillit Konsultativ për NMVM-të, siç përcaktohet në ligjin nr. 43/2022, do të zgjerojë spektrin dhe do të rrisë cilësinë e shërbimeve të zhvillimit të biznesit, duke kontribuar në rritjen e konkurrencës së NMVM-ve. Në periudhën e ardhshme, theks i veçantë do t’i kushtohet hartimit të dokumenteve të politikave dhe formulimeve të rëndësishme strategjike. *Kjo do të përfshijë transformimin e industrisë dhe eksplorimin e modeleve të suksesshme të bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm, duke përfshirë qeverinë qendrore dhe vendore, bizneset dhe universitetet brenda kornizës së shumëfishhtë heliks.*

AKTIVITETE TË PLANIFIKUARA		
Viti 2024	Viti 2025	Viti 2026
<p>a. Ofrimi i projekteve të zgjidhjeve digjitale për NMVM-të.</p> <p>b. Konsultimi dhe miratimi i Udhërrëfyesit për Politikën Kombëtare për Promovimin e Eksportit dhe Ndërkombëtarizimit 2024-2027.</p> <p>c. Konsultimi dhe miratimi i Planit të Veprimit për e-Tregtinë 2024-2026 dhe planit të masave.</p> <p>d. Zbatimi i Marrëveshjes Financiare për dhënie e granteve për NMVM-ve nga ProSeed.</p> <p>e. Miratimi i Ligjit për Dhomat e Tregtisë dhe Industrisë.</p> <p>f. Miratimi i Ligjit “Për Investimet e Republikës së Shqipërisë”.</p> <p>g. Miratimi i planit të masave të DPT kundër informalitetit.</p> <p>h. Ngritja e Këshillit Konsultativ të NMVM-ve.</p>	<p>a. Ofrimi i projekteve të zgjidhjeve digjitale për NMVM-të.</p> <p>b. Analiza e një sektori të caktuar ku Shqipëria ka përparësi në eksporte dhe hartimi i një udhërrëfyesi.</p> <p>c. Ndjekja e masave sipas planit vjetor të Planit të Veprimit për e-Tregtinë.</p> <p>d. Grantet për NMVM-të</p> <p>e. Krijimi i Strukturave të Dhomës së Tregtisë dhe monitorimi i kësaj procedure.</p> <p>f. Ndjekja e çdo projekti të propozuar për investime strategjike.</p> <p>g. Ndjekja e masave sipas planit vjetor të DPT kundër informalitetit.</p> <p>h. Monitorimi i funksionimit të Këshillit Konsultativ të NMVM-ve në përputhje me rregulloren.</p>	<p>a. Ofrimi i projekteve të zgjidhjeve digjitale për NMVM-të.</p> <p>b. Monitorimi i zbatimit të masave të Udhërrëfyesit të Eksportit.</p> <p>c. Monitorimi i zbatimit të masave të Planit të Veprimit për e-Tregtinë.</p> <p>d. Zbatimi i Marrëveshjes Financiare për dhënie e granteve për NMVM-të nga EU 4 Innovation.</p> <p>e. Monitorimi i strukturave të krijuara nga zbatimi i Ligjit për Dhomat e Tregtisë</p> <p>f. Ndjekja e çdo projekti të propozuar për investime strategjike.</p> <p>g. Monitorimi i ndikimit të masave të marra nga DPT ndaj informalitetit.</p> <p>h. Raportimi mbi veprimtarinë e Këshillit Konsultativ të NMVM-ve.</p>